

Gayrı müslimler, sağlam delilleri olmadığı halde, dinlerine nasıl inanıyorlar? İslam'ın ilk üç asrından sonra, Risaleler ortaya çıkıncaya kadar İslam dünyasında taklidi iman mı hakimdi?

İnkârın muhtelif gerekçeleri vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Nazar-i Sathi: Yüzeysel bakış. Bir insan bir meseleye yüzeysel bakarsa, o meselenin iç yüzünü tam idrak edemez. Üstad Hazretleri bu meseleyi şu şekilde izah ediyor:

"Evvelâ: Gayet uzak mesafeden bakılsa, en büyük şey, en küçük bir şey gibi görünebilir. Bir yıldız, bir mum kadardır denilebilir."

"Saniyen: Hem tebeî ve sathî bir nazarla bakılsa, gayet muhal bir şey mümkün görünebilir. Bir zaman bir ihtiyar adam Ramazan hilâlini görmek için semâyâ bakmış. Gözüne bir beyaz kıl inmiş. O kılı ay zannetmiş, 'Ayı gördüm.' demiş. İşte, muhaldir ki, hilâl o beyaz kıl olsun. Fakat kasten ve bizzat aya baktığı ve o saçı tebeî ve dolayısıyla ve ikinci derecede görüldüğü için, o muhali mümkün telâkki etmiş."(1)

İnsanın nazarı en fazla bir iş ile meşgul olabilir. Aynı anda başka bir iş ile meşgul olsa, ya karıştırır ya da ikinci işi idrak edemez. İnsan ikinci işe değil, birinci işe odaklandığı için, ikinci iş tebeî oluyor; yani ikinci planda kalıp dikkat olunamıyor. Bu yüzden ikinci işte çok büyük yanılma ve hatalar olabilir.

Temsildeki ihtiyar zatın birinci işi gökte hilali görmektir. Bütün dikkat ve nazarı hilale sarf olunuyor. O esnada gözüne hilale benzer bir kıl ilişiyor ve bu kıla dikkat kesilmediği için hilal zannediyor. Kılın hilal olma ihtimali imkansız iken, dikkat eksikliğinden dolayı bu imkansızı mümkün gibi görüyor.

İnsanın nazarı teakubi olduğu, yani bir işi bitirmeden diğer bir işe intikal edemediği için, ikincil işler birinci işe nazaran daima özensiz ve kalitesiz oluyor. Bu mana her hususta böyledir. İnsan kainat kitabında katibi ararken, yani bütün dikkati katip üzerinde iken, bazen sebepler önüne çıkar, sebeplere de dikkat kesilmediği için, sebepleri katip zanneder. Sebeplerin katip olma ihtimali muhal iken, dikkat azlığından dolayı imkansızı mümkün görüyor.

Tarafgirlik ve Taassub: İnsanları kayıtlı ve kısıtlı düşündüren bir husus da insanların meslek ve meşrebine olan taassup ve tarafgirlikleridir. Bir insanın mesleğinin muhabbeti ve tarafgirliği diğer mesleklere objektif bakmasına mani oluyor. Bu yüzden sağlıklı ve objektif düşünemiyor. Sağlıklı ve objektif düşünemeyen birisinin de hakkı bulması zordur. Maalesef insanların kahir çoğunluğu bu mahiyettedir.

Kafirlerin inkar sebepleri muhteliftir. Kimi inadından inkar eder, kimi hasetliğinden inkar eder, kimi ibadet yükünden kaçmak için inkar eder, kimi ahmaklığından Allah'ın varlığına ve birliğine olan işaretleri okuyamadığı için inkar eder, kimi de örf ve adetlerine körü körüne bağlı olduğu için inkar eder vesaire, bunları çoğaltmak mümkün. Lakin bunların hiç birisi bir noktaya bakıp bir hakikati gördükleri için inkar ediyor değildirler, tam aksine farklı sebeplerden dolayı inkar ediyorlar.

Ama iman ehli ise bir noktaya, bir hakikate bakıp, orada gördüğü şeye iman ediyor. Yani kafirler gibi; benim nazarımda bu haktır ve doğrudur demiyor. Hak ve doğru onu hakka sürüklüyor. Yani iman edenlerin iman gerekçeleri ve sebepleri aynıdır. Kafirlerin küfür sebep ve gerekçeleri ise bir birinden farklıdır. Bu da onların inkar sebeplerinin muhtelif olduğuna işaret ediyor.

Sorun hakkın kesinliğinde değil, onu anlamak ve algılamakta zorluk çeken kafirlerin bakış açısındadır. Bu sebeple bir hakikat yüzde yüz değil, yüzde bir milyon kati ve kesin de olsa, kafirin karanlıklı ve arızalı bakış açısında görünmüyor. Bir anahtar sağlam iken, yuvası bozuk olsa, kapı açılmaz. Sorun anahtarda değil, girdiği yuvadadır.

Aynı şekilde hakikatler birer anahtardır. Kafirlerin kalpleri ise anahtarın girdiği yuvaları gibidir. Yuvalar arızalı olduğu için anahtar işlevsiz kalıyor. Anahtarın işlevsizliği kendinden değil, mukabili olan yuvadan kaynaklanıyor. İslam ve iman hakikatleri yüzde yüz sorunsuz anahtarlardır.

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup](#).